

elaboration into educational process by general education establishments, is stated that the idea of his anthropocentrism, particularly the individual pedagogical ideal, is fundamental even nowadays.

Purpose. *The purpose of this article is to cover the use of the idea of educational ideals Vasyl Sukhomlinsky in the implementation of projects in the primary school.*

Results. *The main point is put on one of the innovational methods diversity and educational technologies – project methodology, which is widely used by primary school teachers. This is one of the ways which allows not only to provide formation of knowledge but to create interesting and original educational field, often mentioned by the great pedagogue. That's why the aim of the article was to analyze the use of project activity during educational process of primary school based on Vasyl Oleksandrovyeh Suhomlynsky's ideas of pedagogic ideal.*

Originality. *The importance of elaboration of famous Ukrainian pedagogic heritage into modern school practice is enlightened. It is proved that projects stimulate general activity of pupils and encourage the creation of effective educational field. The author of the article offers teachers of 1-4 grades practical recommendations for elaboration of project methods both during the lessons so as during pedagogic process, gives examples of projects that are directed to increase the culture of educational activity, esthetic and ecological culture, the culture of behavior and labor activity of school youth.*

Conclusion. *Nowadays, every teacher must transform the teaching experience of outstanding teachers in the educational process of the school. Only constructive integrating the experience of the past and modern interactive educational technology can create a quality educational product. The article disclosed approaches to implementation of design methods in the elementary school, which takes into account the views of Vasyl Sukhomlinsky on education and upbringing of students.*

Keywords: *pedagogic heritage; idea; pedagogic ideal; creativity; V. Sukhomlynsky; project methodology; project; primary school.*

Одержано редакцією 05.05.2017
Прийнято до публікації 10.05.2017

УДК 371.134

МАРТИНЕЦЬ Лілія Асхатівна,
кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач
кафедри педагогіки та управління освітою
Донецького національного університету імені
Василя Стуса, Україна

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ СЕРЕДОВИЩЕМ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ»

Анотація. *Розкрито сутність поняття «управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів». Визначено, що сучасний стан національної системи освіти потребує якісного поліпшення освіти дорослих, удосконалення діяльності закладів післядипломної педагогічної освіти, структурних підрозділів вищих навчальних закладів, на базі яких здійснюється підготовка та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників.*

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів – це цілеспрямований, планомірний і систематичний вплив суб'єкта управління на його об'єкт (освітнє середовище), що забезпечує процес спрямованих, закономірних особистісних і діяльнісних змін педагогів, що орієнтовані на високі професійні досягнення і професіоналізм, здійснюється в саморозвитку, професійній діяльності й професійній взаємодії.

Ключові слова: *управління; розвиток; професійний розвиток; професійна діяльність; освітнє середовище; управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів; професіоналізм; саморозвиток.*

Постановка проблеми. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року є державним документом, який визначає стратегію й основні напрями її розвитку в XXI столітті [1]. Проведений аналіз сучасного стану національної системи освіти зазначає, що нині потребують якісного поліпшення освіта дорослих, діяльність закладів післядипломної педагогічної освіти, структурних підрозділів вищих навчальних закладів, на базі яких здійснюються підготовка і підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Одним із основних завдань Національної стратегії є підготовка і виховання педагогічних кадрів, які здатні працювати на засадах інноваційних підходів до організації навчально-виховного процесу, власного творчого безперервного професійного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема професійної діяльності вчителя перебуває в центрі уваги педагогічної науки і практики. Різні її аспекти знайшли своє відображення у працях таких учених: І. Беха, Н. Бібік, І. Зязюна, Л. Калініної, О. Кучерявого, Л. Мітіної, Н. Муқан, Н. Ничкало, О. Онаць, О. Пометун, О. Савченко, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, Т. Сорочан, О. Топузова; зарубіжних дослідників: Р. Бернса, К. Роджерса, Дж. Равена та ін.

Питанням управління школою присвячені роботи вчених ближнього зарубіжжя В. Звереві, Ю. Конаржевського, А. Моїсєєва, М. Поташника, Г. Серікова, П. Третьякова. В Україні над розробленням проблеми управління навчальним закладом працюють вчені Л. Даниленко, Г. Дмитренко, Т. Єльнікова, В. Крижко, О. Мармаза, Є. Павлютенков, Є. Хриков. Концепт освітнього середовища, середовищного підходу досліджують Г. Васильєв, Н. Гладченкова, Ю. Кулюткін, Л. Новикова, П. Лернер, М. Лях, М. Соколовський, В. Ясвін та ін.

Мета статті – розкрити сутність поняття «управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів».

Виклад основного матеріалу. Створення моделі управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів вимагає з'ясування сутності поняття «управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів».

У співвіднесенні з логікою нашого дослідження й поставлених завдань, ми розглянемо експлікацію філософсько-психолого-педагогічних категорій «управління», «розвиток», «професійний розвиток», обґрунтуємо нашу позицію в теоретичному осмисленні феномена «управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів».

Поняття «управління» є багатогранним, універсальним і має міждисциплінарний характер. Управління належить до інтернаукових галузей знань. Його поява на стику комплексу наук – економіки, філософії, соціології, психології, педагогіки, кібернетики – і різнобічність поглядів науковців зумовлюють суттєві розбіжності у трактуванні основних категорій цієї науки. Так, за даними наукових досліджень В. Кукушкіна [2, с. 15], у сучасній літературі зафіксовано понад 350 дефініцій поняття «управління».

У найзагальнішому вигляді під управлінням розуміють «функцію організованих систем різної природи (біологічних, соціальних, технічних), що забезпечує збереження їх повної структури, підтримання режиму діяльності, реалізацію їх програми і мети» [3, с. 674]. Розглядаючи управління соціальними системами, різні автори роблять акцент на різні сторони процесу управління. Так, управління як діяльність розглядають Й. Кхол, В. Лазарєв, М. Поташник та ін. [4; 5; 6]; ознаки, функції, принципи управління досліджують В. Афанасьєв, В. Беспалько, Ю. Конаржевський та ін. [7; 8; 9]; І. Дмитренко, В. Маслов, В. Пікельна та ін. вивчають загальні основи управління [10; 11; 12].

Є. Хриков аналізує різні підходи до управління, відзначає, що немає єдності в поглядах на сутність управління, «семантичний аналіз цих і тих визначень, використання процедури спеціалізації й узагальнення, показує, що їх головними компонентами є: суб'єкт – керуюча система; об'єкт – керована підсистема; засіб взаємозв'язку – вплив або взаємодія, основа функціонування, мета» [13, с. 32].

Навчальний заклад є складною системою з відповідною організаційною структурою управління – складом управлінських підрозділів та їх взаємозв'язків. Для здійснення управління в навчальному закладі створено апарат управління та його окремі органи, які виконують певні функції й підпорядковані одному керівнику (директору). Саме йому належить особлива роль в управлінні, його знання, уміння й організаційна діяльність докорінно впливають на результати праці колективу.

Перш ніж зупинитися на розгляді поняття «професійний розвиток», уважаємо за необхідне для нашого дослідження звернутися до тлумачення терміну «розвиток» із позицій філософії та психології. У філософії «розвиток» трактується як «необоротна, спрямована, закономірна зміна матеріальних та ідеальних об'єктів. Тільки одночасна наявність усіх зазначених властивостей виділяє процеси розвитку серед інших змін: оборотність змін характеризує процеси функціонування (циклічне відтворення постійної зміни функцій); відсутність закономірності характерна для випадкових процесів катастрофічного типу; при відсутності спрямованості зміни не можуть накопичуватися, і тому процес позбавляється характерної для розвитку внутрішньо взаємозалежної лінії. У результаті розвитку виникає новий якісний стан об'єкта, яке виступає як зміна його складу або структури» [14, с. 361]. У даному трактуванні поняття «розвитку» ключовими характеристиками його як процесу виступають незворотність, спрямованість і закономірність. Розглядаючи поняття «розвиток» у психології, ми відштовхуємося від визначення Б. Ананьєва, де під розвитком розуміється «дві різні, хоча і тісно пов'язані одна з одною категорії: 1) власне біологічне, органічне дозрівання мозку, дозрівання його анатомо-біологічних структур; 2) психічний (зокрема, розумовий) розвиток як певну динаміку рівнів психічного (розумового) розвитку, як свого роду розумовий дозрівання» [15, с. 35]. У психологічній літературі (Л. Виготський, В. Шадриков та ін.) Також відзначається, що психічний розвиток здійснюється і шляхом формування, де мова йде про реалізацію природних потенціалів особистості через навчання і виховання.

З урахуванням філософського і психологічного визначення поняття «розвиток» ми вважаємо, що професійний розвиток – це процес спрямованих, закономірних, незворотних змін, який передбачає не тільки біологічні зміни, але й інші.

Аналіз літератури показує, що психологічні і філософські концепції поняття «розвитку» визначають розуміння професійного розвитку вчителя в педагогічних дослідженнях. Це дозволяє нам виділити три найбільш традиційної позиції до визначення поняття «професійний розвиток учителя»:

- професійний розвиток учителя з позиції розвитку і реалізації його психічних функцій (Л. Анциферова, І. Кондаков, Т. Кудрявцев, Л. Мітіна та ін.);
- професійний розвиток як розвиток діяльності, спрямованої на професійні досягнення (Е. Андрієнко, С. Вершловській, Е. Зеєр, Ю. Кулюткин та ін.);
- інтегрований підхід, що передбачає облік особистісних і діяльнісних змін (В. Сластьонін, І. Сушко та ін.).

Зупинимось докладніше на вищеназаних позиціях щодо розуміння професійного розвитку, оскільки кожна з них визначає нині зміст, методи і форми професійного розвитку вчителя в різних інституційних структурах.

У контексті розгляду професійного розвитку з психологічного погляду, дослідники (І. Кондаков, Л. Мітіна та ін.) указують, що професійний розвиток – це «процес, який передбачає зміни всіх елементів психологічної структури індивіда, що проходить певні, якісно специфічні стадії, причому, відбувається це, як правило, у формі криз» [16, с. 43]. Іншими словами, професійний розвиток учителя – це «зростання, становлення, інтеграція у професійній праці особистісних якостей і здібностей, професійних знань і вмінь, але головне – як активну якісне перетворення

особистістю свого внутрішнього світу, що приводить до принципово нового його ладу самореалізації в професії» [17]. Іншими словами, професійний розвиток виступає як форма психічного розвитку, де, за Б. Ананьєвим, «загальний рівень психічного розвитку індивіда є умовою для початку професійного розвитку» [15]. Відповідно, професійний розвиток у більшій мірі ототожнюється з розвитком особистісних якостей, а тому ускладнює можливість впливу на професійний розвиток ззовні, але це бачиться нам не цілком обґрунтованим, оскільки професійний розвиток учителя здійснюється в певному середовищі з урахуванням зовнішніх впливів на особистість.

Тому звернемося до наступної позиції дослідників, згідно з якою, професійний розвиток учителя передбачає, перш за все, процес змін у професійній діяльності. У даній позиції автори (Е. Андрієнко та ін.) під професійним розвитком учителя розуміють «незворотний спрямований і закономірний процес зміни або модифікації форми і змісту, складу і структури його педагогічної діяльності, що визначає найвищі професійні досягнення в тих чи тих соціально-педагогічних і хронологічних умовах» [18, с. 2–4]. У цьому визначенні поняття «професійний розвиток» акцент ставиться на професійну діяльність учителя. Професійний розвиток учителя визначається досягненням професійних успіхів на всіх етапах його професійного розвитку, причому особлива увага приділяється досягненню учителем професійної зрілості. У даній позиції актуалізується необхідність досягнення етапу професійної зрілості вчителя, яке виражається в єдності індивідуально-особистісного, процесуально-технологічного, професійно-предметного і самоактуалізаційного компонентів. Нам видається цікавою позиція авторів про те, що результативність професійного розвитку вчителя визначається накопиченням, осмисленням і вдосконаленням власного професійного досвіду вчителя з урахуванням специфіки його сприйняття всіх типів зв'язків, що існують між різними значущими для нього подіями професійної діяльності.

Поряд із позицією, яка визначає професійний розвиток як процес, що спрямований на професійні досягнення, у літературі останніх десятиліть (В. Сластьонін, І. Сушко, А. Щербаков та ін.) найбільш часто виділяється позиція, яка об'єднує особистісний і діяльнісний аспекти у професійному розвитку вчителя, що розглядають професійний розвиток учителя як процес формування особистості, орієнтованої на високі професійні досягнення та її професіоналізм, здійснюваний у саморозвитку, професійної діяльності і професійних взаємодіях» [19, с. 24]. Нам імпонує думка авторів, що професійно-особистісний розвиток учителя представляє безперервний процес ціннісно-сміслового самовизначення щодо власної діяльності, способу її здійснення і самореалізації.

У даній позиції авторів нас приваблює розуміння професійного розвитку з позицій його різнобічного, багатоаспектного характеру, що виражається не тільки в розвитку внутрішніх особистісних якостей учителя, а й у розвитку способів професійної діяльності. Ми поділяємо погляд дослідників, що професійний розвиток учителя здійснюється не тільки в саморозвитку, у професійній діяльності, а й під впливом середовища. Це дозволяє нам зробити висновок про можливість створення певних умов, що сприяють професійному розвитку вчителя, що дозволить, на наш погляд, посилити активну роль самого вчителя у професійному розвитку і досягти особистісно орієнтованої спрямованості цього процесу.

Аналіз і узагальнення робіт, що присвячені розгляду поняття «професійний розвиток учителя», дозволяє нам розглядати його як процес спрямованих, закономірних особистісних і діяльнісних змін, що виявляються у професіоналізмі, творчі здобутки, підвищенні мотивації до самоосвіти, кваліфікаційному розряді вчителя, навченості та вихованості учнів як результати його професійної діяльності, що і буде надалі нашим робочим визначенням.

Дослідивши підходи до тлумачення змісту складного, багатомірного і суб'єктивного поняття «освітнє середовище навчального закладу», які представлені у

проаналізованих наукових публікаціях (Н. Гонтаровська, О. Гуменюк, А. Каташов, В. Мадзігон, К. Приходченко, В. Степанов, В. Ясвін та ін.), ми прийшли до висновку, що більшість науковців під освітнім середовищем розуміють багаторівневу систему умов, яка забезпечує оптимальні параметри освітньої діяльності певного освітнього суб'єкту в усіх аспектах – цільовому, змістовому, процесуальному, результативному, ресурсному. У більшості випадків, даючи визначення зазначеного поняття, дослідники розглядають освітнє середовище конкретного навчального закладу, що включає в себе сукупність чинників – матеріальних, просторових, предметних, соціальних, особистісних, які взаємодіють між собою, впливають один на одного, «організують середовище».

Проведений аналіз дозволяє нам зробити висновок, що освітнє середовище загальноосвітнього навчального закладу – це загальний, сукупний, об'єднаний, інтегрований, цілісний чинник розвитку особистості, що відіграє визначальну роль у модифікації поведінки, яка розгортається як внаслідок запланованих, так і незапланованих чинників середовища, сприяє особистісному і професійному розвитку педагога. Тому освітнє середовище загальноосвітнього навчального закладу – це багатосуб'єктне і багатопредметне утворення, що цілеспрямовано і стихійно впливає на професійно-особистісний розвиток фахівця, забезпечує його готовність до професійної діяльності та/або продовження навчання, успішного виконання соціальних ролей і самореалізації у процесі життєдіяльності.

Ми пропонуємо під поняттям «освітнє середовище загальноосвітнього навчального закладу» розуміти цілеспрямовано організовану, керовану, відкриту соціально-педагогічну систему, що забезпечує розвиток особистості педагога, реалізацію його творчого потенціалу, формування фахових компетентностей.

Узагальнення сутності понять «управління», «розвиток», «професійний розвиток», «освітнє середовище», дозволяє визначити, що *управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів – це цілеспрямований, планомірний і систематичний вплив суб'єкта управління на його об'єкт (освітнє середовище), що забезпечує процес спрямованих, закономірних особистісних і діяльнісних змін педагогів, що орієнтовані на високі професійні досягнення і професіоналізм, що здійснюється в саморозвитку, професійній діяльності і професійних взаємодіях.*

Висновки. Отже, проведений аналіз наукової літератури дозволяє в подальшому створити модель управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів. Ця проблема не вичерпує всієї повноти окресленого дослідження. До перспективних напрямів подальших досліджень належить розкриття закономірностей і принципів управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів.

Список використаних джерел

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
2. Управление образовательными системами : учеб. пособие / под ред. В. С. Кукушкина. – Москва : ИКЦ «МарТ», 2003. – 464 с.
3. Философский энциклопедический словарь / ред. кол. : С. С. Аверинцев, Э. А. Араб-Оглы, Л. Ф. Ильчев и др. – 2-е изд. – Москва : Советская энциклопедия, 1989. – 815 с.
4. Кхол Й. Эффективность управленческих решений / Й. Кхол. – Москва : Прогресс, 1985. – 164 с.
5. Лазарев В. С. Управление школой : теоретические основы и методы / В. С. Лазарев. – Москва : Новая школа, 1997. – 336 с.
6. Поташник М. М. Теоретические основы управления развитием школы / М. М. Поташник // Управление развитием школы. – Москва, 1995. – С. 167–183.
7. Афанасьев В. Г. Программно-целевое планирование и управление / В. Г. Афанасьев. – Москва : Знание, 1980. – 64 с.
8. Беспалько В. П. Основы теории педагогических систем : Проблемы и методы психолого-педагогического обеспечения технологий обучающих систем / В. П. Беспалько. – Воронеж : Изд-во ВорГУ, 1977. – 304 с.

9. Конаржевский Ю. А. Менеджмент и внутришкольное управление / Ю. А. Конаржевский. – Москва : Педагогический поиск, 1993. – 224 с.
10. Дмитренко Г. А. Стратегічний менеджмент : цільове управління освітою на основі кваліметричного підходу / Г. А. Дмитренко. – Київ : ІЗМН, 1996. – 140 с.
11. Маслов В. І. Теоретичні основи педагогічного менеджменту : навч. посіб. для працівників освіти / В. І. Маслов, В. П. Драгун, В. В. Шаркунова. – Київ : УПКСКО, 1996. – 87 с.
12. Пикельная В. С. Теоретические основы управления : (школоведческий аспект) : метод. пособие / В. С. Пикельная. – Москва : Высшая школа, 1990. – 175 с.
13. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом : навч. посіб. / Є. М. Хриков. – Київ : Знання, 2006. – 365 с.
14. Философский энциклопедический словарь. – Москва, 1983. – 734 с.
15. Ананьев Б. Г. Психология педагогической оценки / Б. Г. Ананьев // Избранные психологические труды : В 2 т. – Москва : Педагогика, 1980. – Т. 2. – С. 128–266.
16. Митина Л. М. Проблемы профессиональной социализации личности : коллективная монография / Л. М. Митина, И. В. Вачков, И. П. Грызлов и др. – Кемерово : Изд-во ОблИУУ, 1996. – 159 с.
17. Зубарева Е. С. Мониторинг профессионального становления учителя-стажера : дис. ... канд. пед. наук / Е. С. Зубарева. – Екатеринбург, 2004. – 174 с.
18. Андриенко Е. В. «Психолого-педагогические условия формирования профессиональной зрелости учителя» / Е. В. Андриенко // Педагогическое образование и наука. – 2002. – № 4. – С. 62–68.
19. Сушко И. А. Становление профессионализма учителя в системе муниципального образования : дисс. ... канд. пед. наук / И. А. Сушко. – Москва, 2003. – 264 с.

References

1. *National Strategy for Development in Ukraine for the period up to 2021.* – Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (in Ukr.)
2. *Management of educational systems: train aid* / ed. by Kukushkina, V. S. (2003). Moscow: «MarT» (in Russ.)
3. *Philosophical Encyclopedic Dictionary* / editorial college: Averyntsev, S. S., Arab-Ogly, E. A., Ilchev L. F., & other. (1989). Moscow: Soviet encyclopaedia (in Russ.)
4. Khol, Yo. (1985). *Effectiveness of managerial decisions*. Moscow: Progress (in Russ.)
5. Lazarev, V. S. (1997). *Management of school: theoretical bases and methods*. Moscow: New school (in Russ.)
6. Potashnyk, M. M. (1995). Theoretical bases of management of development of school. *Upravlenie razvitiem shkoly (Management by development of school)*, 167–183 (in Russ.)
7. Afanasyev, V. H. (1980). *Program-Target Planning and Management*. Moscow: Knowledge (in Russ.)
8. Bespal'ko, V. P. (1977). *Fundamentals of the theory of pedagogical systems: Problems and methods of psychological and pedagogical support of technologies of training systems*. Voronezh: Publishing house of the Voronezh university (in Russ.)
9. Konarzhvskiy, Yu. A. (1993). *Management and in-school management*. Moscow: Pedagogical search (in Russ.)
10. Dmytrenko, H. A. (1996). *Strategic management: management of management on the basis of a quasi-metric input*. Kyiv (in Ukr.)
11. Maslov, V. I. (1996). *Theoretical foundations of pedagogical management*. Kyiv (in Ukr.)
12. Pikel'naya, V. S. (1990). *Theoretical bases of management: (school-research aspect): methodical manual*. Moscow: Higher school (in Russ.)
13. Hrykov, E. M. (2006). *Management of the bulk mortgage: train aid*. Kyiv: Knowledge (in Ukr.)
14. *Philosophical Encyclopedic Dictionary*. (1983). Moscow (in Russ.)
15. Ananyev, B. H. (1980). *Psychology of pedagogical evaluation*. Selected psychological works: In 2 vol. Moscow: Pedagogic. – Vol. 2, 128–266 in Russ.)
16. Mytyna, L. M., Vachkov, I. V., Gryzlov, I. P., & other. (1996). *Problems of professional socialization of a person: a collective monograph.* – Кемерово (in Russ.)
17. Zubareva, Ye. S. (2004). *Monitoring the professional development of a trainee teacher: dis. ... kand. ped. sciences*. Yekaterinburg (in Russ.)
18. Andriyenko, Ye. V. (2002). Psychological and pedagogical conditions for the formation of the professional maturity of the teacher. *Pedagogicheskoye obrazovanye y nauka (Pedagogical Education and Science)*, 4, 62–68 (in Russ.)
19. Sushko, I. A. (2003). *Formation of the teacher's professionalism in the system of municipal education: diss. ... kand. ped. sciences*. Moscow (in Russ.)

Abstract. *Martynets L. A. Essence of concept «educational environment management of teachers' professional development».*

Introduction. *National Strategy for Development of Education in Ukraine for the period till 2021 is a public document that defines the strategy and main directions of its development in the XXI century. Conducted analysis of the current state of the national education system indicates that at present time there is*

need of quality improvement of adult education activities, establishments of postgraduate pedagogical education and structural subdivisions of higher education institutions on the basis of which retraining and professional development of teachers and scientific and pedagogical workers are made. One of the main tasks of the National Strategy is the training and education of teaching staff capable of working on the basis of innovative approaches to the educational process, their own creative continuous professional growth.

Purpose. Disclosure of the concept of «educational environment management of teachers' professional development».

Methods. Theoretical analysis, synthesis, generalization.

Results. In correlation with the logic of our research and problems that were set, we examined explication of philosophical and psycho-pedagogical categories of «management», «development», «professional development», justified our position in the theoretical understanding of the phenomenon of «educational environment management of teachers' professional development». Conducted analysis allows us to conclude that the management of the educational environment for professional development of teachers – Is a purposeful, planned and systematic influence of the management subject on its object (educational environment), which provides process of aimed, natural personal and activity changes of teachers focused on the high professional achievements and professionalism implemented through the self-development, career and professional interactions.

Originality. The essence of the concept of «educational environment management of teachers' professional development» is generalized for the first time.

Conclusion. The conducted analysis allows to create in future the control model of educational environment management of teachers' professional development. This problem does not exhaust all the fullness of outlined research. Promising areas for further research belongs disclosure of the laws and principles of educational environment management of teachers' professional development.

Keywords: management; development; professional development; professional activity educational environment; educational environment management of teachers' professional development; professionalism; auto development.

Одержано редакцією 11.04.2017

Прийнято до публікації 18.04.2017

УДК 378 (438)

MYKHALCHUK Olena Olexandryvna,
PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), associate
professor at the Department of High School
Pedagogy and Educational Management,
Bohdan Khmelnytsky National University at
Cherkasy, Ukraine

UNIVERSITY OF THE THIRD AGE AS AN IMPORTANT COMPONENT OF ADULT EDUCATION DEVELOPMENT IN POLAND

Анотація. Визначено, що подібно до інших європейських держав, польське суспільство старіє щораз у швидшому темпі, з огляду на це в статті проаналізовано діяльність університетів третього віку, які є важливими компонентами розвитку освіти дорослих у країні. Для організації ефективного процесу навчання дорослих у Польщі застосовують активні методи навчання. Проаналізовано, що до найпопулярнішого методу, що активізує процес навчання дорослих у Польщі, належить метод дискусії, до складу якого входить низка технік. В університетах третього віку найпопулярнішими техніками навчання, є: аналіз аргументів «за» і «проти» (дебати), метаплан, «шість капелюшків», покер критеріїв, дискусія на бали, дерево ухвалення рішень, аналіз СВOT, інсценізація.

Ключові слова: освіта дорослих, університет третього віку, дорослі, андрагогіка, активні методи навчання.